

Recenzii

ALEXANDRU ARTIMON, IOAN MITREA, BACĂU. REȘEDINȚĂ VOIEVODALĂ, BACĂU, 1996, 100 pagini text + 51 ilustrate

Prin grija Ministerului Culturii, a Direcției Muzeelor și Colecțiilor și a Muzeului Județean de Istorie "Iulian Antonescu", publicul băcăuan va primi o carte meritată, recenzată în rândurile de mai jos. Lucrarea este un studiu monografic dedicat "împlinirii a 500 de ani de la trecerea în eternitate a lui Alexandru Voievod, ctitorul Curții Domnești și al Bisericii "Precista" din Bacău. Autorii săi, prof. dr. Ioan Mitrea și muzeograf drd. Alexandru Artimon, sunt personalități cunoscute ale peisajului istoriografic băcăuan și național. Pasiunea cu care și-au finalizat demersul îi caracterizează, dovedind, o dată în plus, atașamentul intelectualului față de propria "cetate"

Lucrarea este structurată în patru capitole, precedate de nelipsita *Introducere* (p.9 - 10).

Capitolul I ne oferă o *privire generală asupra cadrului natural* (p. 11 - 13). Apelând la instrumentele de lucru specifice geografului, autorii constată că spațiul în care se află vatra orașului Bacău se caracterizează printr-un "complex de elemente naturale și economice (...) favorabile vieții umane din timpuri străvechi" (p.12).

Sub titlul *Vechimea locuirii și continuitatea istorică în vatra orașului Bacău și împrejurimi* (p. 11 - 40). Capitolul al II-lea ne prilejuiește o incursiune în timp, de la primele mărturii paleolitice (cca 25.000 - 15.000 î. Hr.), la cele 45 de așezări "din diferite etape ale epocii neolitice" (p. 15), prelungite cu numeroasele vestigii (peste 50 de așezări și necropole) din epoca tracică a bronzului (p. 16 - 17). O atenție deosebită este acordată perioadei civilizației geto-dacilor, în acest spațiu strălucind "davele" de la Brad (Zargidava) și Rătăcău (Tamasidava). Autorii reliefează faptul că prin "amploarea fortificațiilor, intensitatea locuirii și bogăția de materiale arheologice", cele două "dave" au reprezentat "importante centre politico-administrative și militare" (p.21). Este pomenit "Palatul regal" de la Brad care i-a determinat pe specialiști să-și imagineze Zargidava ca posibila capitală a "unui rege sau a unui șef de uniuni de triburi" (p. 21) din secolul I î. Hr., nefiind exclusă nici posibilitatea ca "Burebista să fi fost el însuși originar din aceste locuri sau să fi folosit așezarea de aici drept capitală" (p. 21).

Invocând nenumărate dovezi arheologice, multe scoase la iveală chiar de I. Mitrea și A. Artimon (vezi bogatul aparat critic din subsolul paginilor), studiul vine și în sprijinul tezei continuității autohtonilor. În acest sens se plasează așezarea din secolele IV-V, de la Bacău - Curtea domnească, ce corespunde "culturii Sântana de Mureș clasică", prelungită cu "începuturile aspectului cultural Costișa - Nichiteni", specific Moldovei (p. 28). Cei doi autori estimează întinderea așezării la cca. 7.000m², suprafață pe care se situau 14 - 15 locuințe și un număr de 55 - 60 persoane (un asemenea habitat marcând "o situație obișnuită pentru secolele IV - V". (p. 28)

Suprapusă așezării din secolele IV-V este așezarea din secolele VI-VII. Și aceasta prezintă o serie de caracteristici, specifice perioadei: 16 - 18 locuințe, alcătuite din 64 - 80 locuitori, dispuse "în cuiburi" (aparținând probabil unor familii înrudite) și

parțial adâncite în pământ (p. 29). Dar, aspectul cel mai spectaculos rezidă în descoperirea de fragmente ceramice care au incizat semnul crucii. Făcând analogia cu alte descoperiri asemănătoare de pe teritoriul Moldovei, autorii sunt convinși că “în așezarea de la Bacău a trăit o comunitate rurală care a îmbrățișat creștinismul încă din prima jumătate a secolului al VI-lea” (p. 35), aflându-ne “în fața celei mai vechi comunități creștine din vatra orașului Bacău” (p. 34).

Pornind de la vestigiile din secolele VI - VII “ce definesc în fapt, un model cultural romanic”, s-a constatat cristalizarea, în secolele VIII-X, a fondului cultural “vechi românesc”. Acesta poate fi reconstituit în prezent, caracteristicile sale regăsindu-se în realități indubitabile precum: “autohtonă și stabilitatea populației, o populație romanică în secolele VI-VIII și, respectiv, veche românească în secolele VIII-X; o economie bazată pe cultivarea pământului, creșterea animalelor, vânat și pescuit, precum și pe practicarea a numeroase meșteșuguri, între care unele total incompatibile cu nomadismul, cum ar fi extragerea și reducerea minereului de fier; forme specifice de organizare social-economică și politico-militară, respectiv obștile satești și “romaniile populare”, și apoi cnezatele și voievodatele; omogenitatea lingvistică și religioasă (generalizarea creștinismului din secolul al VI-lea și a limbii române din secolul al VIII-lea); apariția și accentuarea treptată a unor diferențieri economice, observabile încă din secolele VIII-X, dar mai ales din secolele XI-XIV” (p. 37).

În Capitolul al III-lea ne este înfățișat cu lux de amănunte *Orașul medieval Bacău* (p. 41 - 62). Prima parte a capitolului este consacrată genezei și evoluției spre urbanitate a așezării, atestată prin hrisovul domnesc al lui Alexandru cel Bun, din 6 octombrie 1408, act prin care se probează că Bacăul era “vama de margine a Moldovei” (p. 45). Însă, autorii apelează și la “argumente care pledează în favoarea unei atestări mai timpurii a orașului” (p. 45). În acest sens ei citează pe istoricul ieșean Ștefan S. Gorovei, care, aplecându-se asupra unor documente papale, a ajuns la concluzia că în intervalul noiembrie 1391 - noiembrie 1393, din timpul pontificatului Papei Bonifaciu al IX-lea, a fost întemeiată Episcopia catolică a Bacăului (menită să acopere zona păstorită anterior de Episcopia catolică a cumanilor de la Civitas Milcoviae). Un asemenea fapt dovedește că, la 1391 - 1393, Bacăul era deja o așezare importantă, trimișii Papei asumându-și un rol “misionar”, într-o zonă preponderent ortodoxă (p.46).

Partea a doua a capitolului ne prezintă Bacăul ca reședință voievodală pentru Alexandru, cel dintâi fiu al lui Ștefan cel Mare. Prin voința marelui domn, Alexandru (ce purta numele străbunicului său de la 1408) îndeplinea astfel “atribuțiile unui coregent la domnie, un fel de guvernator al Țării de Jos” (p. 56). Prin urmare, el își făcea ucenicia pentru sarcina supremă - *domnia* - hărăzită de ilustrul său tată. Din nefericire, acest “adevărat ctitor băcăuan al secolului al XV-lea” (p. 56) s-a stins prematur, la 26 iulie 1496 (exact în ziua în care se împlineau 20 de ani de la crâncena bătălie purtată la Războieni - Valea Albă).

Capitolul al IV-lea reliefează ceea ce a însemnat *Curtea Domnească* (p. 63 - 85) pentru Bacău, autorii sperând într-o posibilă restaurare a întregului perimetru arheologic, ce cuprindea Curtea domnească propriu-zisă, Casa domnească (ridicată în anii 1482 - 1488) și Turnul locuință. Dintre dotările Curții s-a păstrat doar o

bijuterie arhitecturală ce a reușit “să reziste secolelor” (p. 77). Biserica “Precista”, o construcție din piatră și cărămidă, “în stilul specific epocii lui Ștefan cel Mare”, o construcție “bine proporționată, sveltă, îndeplinind cele mai exigente cerințe artistice” (p. 77). Astăzi, biserica “Precista” este simbolul peren al unei epoci cu adânci reverberații istorice pentru orașul de la Bistrița.

Articulațiile finale ale lucrării sunt reprezentate de *Concluzii* (p. 86 - 87) și de un binevenit *rezumat* în limbile franceză și engleză. Complementare textului sunt cele 51 de ilustrații și legenda lor în aceleași limbi de circulație internațională.

Realizarea colegilor noștri se constituie într-un remarcabil act de cultură și, în egală măsură, într-o onorantă recuperare a unui fragment de istorie națională.

Viorel Cruceanu